

ЛЕКЦІЯ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ОСВІТИ

1. Сутність і зміст понять «освіта».
2. Поняття «система освіти».
3. Завдання та принципи побудови системи освіти в Україні.

1. Сутність і зміст понять «освіта», «загальна середня освіта»

Розглядаючи сутність феномену "освіта", вчені виділяють наступні смислові значення даного поняття:

- ✓ освіта як загальнолюдська цінність
- ✓ освіта як соціокультурний феномен
- ✓ освіта як педагогічний процес.

Освіта в буквальному сенсі означає формування образів, закінчених уявлень про досліджувані предмети.

В.А. (Віталій Олександрович) Сластьонін під освітою розуміє єдиний процес фізичного і духовного становлення особистості, процес соціалізації, свідомо орієнтований на деякі ідеальні образи, на історично зафіксовані в суспільній свідомості соціальні еталони (наприклад, спартанський воїн, добродійний християнин, енергійний підприємець, гармонійно розвинена особистість) . У такому розумінні освіта виступає як невід’ємна сторона життя суспільства в цілому та всіх без винятку індивідів. Тому вона є насамперед соціальним явищем, що являє собою цілеспрямований процес виховання і навчання в інтересах людини, суспільства і держави.

Освіта стала особливою сферою соціального життя з того часу, коли процес передачі знань і соціального досвіду виділився з інших видів життєдіяльності суспільства і став справою осіб, що спеціально займаються навчанням і вихованням.

Однак утворення як соціальний спосіб забезпечення успадкування культури, соціалізації і розвитку особистості виникає разом з появою суспільства і розвивається разом з розвитком трудової діяльності, мислення, мови. Функції навчання і виховання в первісному суспільстві, передачі культури від покоління до покоління здійснювалися всіма дорослими безпосередньо в ході прилучення дітей до виконання трудових і соціальних обов’язків. Освіта здійснювалась комплексно і безперервно в процесі всього життя.

Виникнення приватної власності, виділення сім’ї як економічної спільності людей привели до відокремлення навчальних і виховних функцій і переходу від громадської освіти до сімейної, коли в ролі педагога стала виступати не громада, а батьки. Головною метою освіти стало формування доброго господаря, спадкоємця,

здатного зберігати і множити накопичене батьками майно як основу сімейного добробуту.

Винахід писемності, математичної символіки зробило переворот не тільки в способах накопичення, зберігання та передачі інформації, а й радикально змінювало зміст освіти і методи навчання. Засвоєння навчального матеріалу вимагало щоденних спеціальних занять протягом ряду років. Для організації навчання потрібні були люди, підготовлені до цього. Таким чином, відбулося виділення з єдиного процесу відтворення суспільного життя духовного відтворення – освіти, здійснюваного за допомогою навчання і виховання в пристосованих для цих цілей установах. Це означало перехід від неінституційної соціалізації до інституційної, а також виникнення державних і приватних шкіл.

У Середні віки школи, як правило, відкривалися й утримувалися церквою, викладання вели ченці і священники. Їхньою головною метою було поширення релігії, зміцнення впливу церкви в суспільстві. У найбільш великих школах поряд з навчанням читання, письма, рахунку, співу, латини вивчали геометрію, астрономію, музику, риторику. Готували такі школи не тільки служителів церкви, але і освічених людей для світської діяльності. У XIX ст. здобуття освіти ототожнювалося з формуванням людини, розвитком цілісної, гармонійно розвиненої особистості.

У подальші роки освіті надається узагальнюючий поліфункціональний сенс, і вона представляється вже як цілеспрямований процес оволодіння особистістю або групою людей науковим розумінням навколишнього світу, відповідає сучасному рівню розвитку суспільства, науково-технічного прогресу. Освічена людина об'єктивно розуміє і оцінює події в світі і в житті людей, усвідомлює себе і своє місце в суспільстві. Її відрізняє володіння духовними цінностями, основами культури відносин і поведінки, що сприяють творчості та самовдосконаленню. Результатом освіти виступає освіченість, професійна компетентність, менталітет людини як важлива властивість його особистості.

Саме тому **освіта розглядається в якості загальнолюдської цінності**. Реалізація тих чи інших цінностей призводить до функціонуванню різних типів освіти, що характеризуються або прагматичної спрямованістю, тобто прагненням обмежувати зміст загальноосвітньої підготовки мінімумом відомостей, що мають відношення до забезпечення життєдіяльності людини, або широкої розвиваючої спрямованістю освіти, прагненням розвивати здібності, характер, волю, моральні якості особистості.

У педагогіці виділяють наступні функції освіти як загальнолюдської цінності:

- розвиток духовних сил, здібностей і вмінь, що дозволяють людині долати життєві перешкоди;
- формування характеру і моральної відповідальності в ситуаціях адаптування до соціальної та природної сфер;

- забезпечення можливостей для особистісного та професійного зростання і для здійснення самореалізації;
- оволодіння засобами, необхідними для досягнення інтелектуально-моральної свободи, особистої автономії і щастя;
- створення умов для саморозвитку творчої індивідуальності людини і розкриття його духовних потенцій.

Освіта як соціокультурний феномен розглядається як засіб трансляції культури, опановуючи яку людина не тільки адаптується до умов постійно мінливого соціуму, а й стає здатною до активності, що дозволяє виходити за межі заданого, розвивати власну суб'єктність.

Це дозволяє вивчати освіту на загальнокультурному тлі, досліджувати її факти і явища в руслі інтеграції педагогіки і культури.

Культура може визначатися через прогресивну соціальну творчу діяльність людини в різних сферах буття і свідомості, будучи єдиним процесом створення цінностей, норм, знаків тощо, а також освоєння культурної спадщини, що в цілому направлено на перетворення дійсності, перетворення багатства досвіду людства під внутрішнє багатство особистості.

Аналіз досліджень, пов'язаних з поняттям загальної культури особистості дає можливість виділити основні характеристики загальної культури людини, які притаманні будь-якій ланці освіти. До них належать такі:

- розуміння світу як його сприйняття й осмислення явищ дійсності;
- знання світу і розуміння свого місця і ролі в ньому;
- діяльні вміння;
- творчість, спрямоване на перетворення культури та її творіння;
- готовність особистості до самовдосконалення як підсумок сформованості загальної культури.

При цьому культура кожної особистості включає в себе:

- соціально-історичні значення, які притаманні даному певного соціуму і є колективними уявленнями;
- індивідуальні смисли, що передбачає індивідуальне сприйняття значень, загальноприйнятих уявлень.

Культура – складна система, що включає в себе знання, цінності, норми, обряди, звичаї, ритуали, традиції. Кожна культура характеризується специфічними системами бачення і сприйняття світу. Вони формуються в процесі практичної діяльності людей, на основі їх власного досвіду і традицій, успадкованих від попередніх поколінь. Це обумовлено сукупністю факторів: географією, кліматичними умовами, особливостями історичного шляху, специфікою соціального устрою етнічної спільності, релігійними уявленнями, способом життя, традиціями, звичаями і т.д.

Своєрідність історичного шляху кожного народу визначається цілим комплексом чинників (кліматом, природними катаклізмами, історичними війнами, міжетнічними контактами). Кожен народ створив неповторну та унікальну культуру, в основу якої покладені певні ідеї, ідеали, цінності і норми. Іншими словами, кожна культура має власної особливий набір зразків, стандартів, способів мислення, сприйняття, осягнення й оцінки навколишніх предметів, явищ і процесів навколишнього природного і соціальної дійсності. У культурогенезі світової цивілізації мають місце взаємовплив, взаємодія і взаємозбагачення унікальних національних культур. Своєрідність кожної культури можна осягнути без її співставлення з іншими національними культурами. При цьому всі народи є рівноцінними носіями загальнолюдських цінностей, які постають у самобутніх формах.

Незважаючи на свої значні відмінності в самих різних відносинах, всім культурам притаманний ряд спільних характеристик – так званих культурних універсалій. Виділяють більше 60 культурних універсалій: мова, виготовлення знарядь праці, спільна праця, релігійні обряди, шлюб і сім'я, кухня, календар, освіта, закони, ігри, спорт, прикраса тіла, декоративне мистецтво, танці, гостинність, жарти і т.д. Хоча культурні універсалії зустрічаються в кожній культурі, проте в кожній конкретній культурі вони виражаються особливим чином. Наприклад, весільний обряд як у формально-процесуальному, так і в символіко-смысловому відносинах у європейських і азіатських народів має суттєві відмінності.

У цьому відношенні важливим стає єдність розуміння культури і мови як створюють один одного і знаходяться в постійному діалозі, спрямованому на формування і корекцію особистості людини. В результаті даного поєднання культура і мова постають як інформаційні надсистеми, націлені одночасно на статичність на основі збереження та відтворення традицій, норм, а також динаміку, завдяки творчій інноваційної діяльності.

Виховання людини культури як мета особистісно-орієнтованої освіти може бути цілком реалізована тільки культурологічною освітою, тобто такою, в якій слово (логос), мова, думка про культуру втілюються в науково-організованою освітній системі. Культура не може існувати поза свого носія - людини. Він засвоює її через мову, виховання, живе спілкування. При цьому сучасна людина починає розуміти, що культурна самобутність його народу невіддільна від культурної самобутності інших народів. Система освіти покликана закласти основи культурної комунікації, яка виступає засобом інтеграції світового соціокультурного простору.

Освіта, маючи суспільну природу та історичний характер, у свою чергу, обумовлено історичним типом суспільства, яке реалізує цю соціальну функцію. Вона відображає завдання соціального розвитку, рівень економіки і культури в суспільстві,

характер його політичних та ідеологічних установок, так як і педагоги, і вихованці є суб'єктами суспільних відносин.

Освіта як соціальне явище – це відносно самостійна система, функцією якої є систематичне навчання і виховання членів суспільства, орієнтована на оволодіння певними знаннями (насамперед науковими), ідейно-моральними цінностями, вміннями, навичками, нормами поведінки, зміст яких в кінцевому рахунку визначається соціально - економічним і політичним ладом даного суспільства і рівнем його матеріально-технічного розвитку.

Освіта як система. Освіта є складною системою. Вона характеризується *метою виховання, змістом, навчальними планами і програмами*, які успадковують попередні рівні освіти та прогнозують наступні. Системоутворюючим компонентом освітньої системи є мета, тобто відповідь на питання: яку людину вимагає та чекає суспільство на даному етапі його історичного розвитку.

Освіта як система розглядається в трьох **вимірах**, якими є:

1. **Соціальний масштаб розгляду:** освіта в світі, освіта у певній країні, суспільстві, регіоні, навчальному закладі, установі та ін. Сюди віднесено також систему державної, приватної, суспільної, клерикальної (церковної, духовної) тощо освіти.

2. **Ступінь освіти:** дошкільне виховання; загальна середня освіта з її внутрішньою градацією на початкову, основну, повну; професійна освіта, вища освіта з різними рівнями: бакалавратом, магістратурою; післядипломна освіта: підвищення кваліфікації, аспірантура, докторантура.

3. **Профіль освіти:** загальна, спеціальна (математична, гуманітарна, природничо-наукова тощо).

Освіта як процес. Освіта за самою своєю суттю – це процес. *Процес руху від мети до результату, процес суб'єктно-об'єктного та суб'єктно-суб'єктної взаємодії педагогів зі здобувачами освіти*, коли останній є здебільшого слухач активний, глибоко і всебічно приймає участь у процесі навчання та самонавчання, виховання і самовиховання, розвитку і саморозвитку перетворюється з досить пасивного об'єкта діяльності педагога в повноправного співучасника, іншими словами, на суб'єкта педагогічної взаємодії. Причому взаємодія (спілкування, комунікації) не тільки педагога зі студентами, але й студентів один з одним.

Функціонування і розвиток освітньої системи здійснюється в освітньому процесі навчання і виховання людини, конкретніше – у педагогічному процесі.

Розгляд освіти як процесу передбачає розмежування двох його сторін – діяльності педагога і діяльності вихованця. З боку педагога освітній процес є єдністю навчання і виховання, з боку учня – засвоєнням знань, практичних дій, виконанням навчальних, дослідницько-перетворюючих, пізнавальних завдань, а також особистісних та комунікативних тренінгів.

Освіта як процес не припиняється до кінця свідомого життя людини. Вона безперервно видозмінюється за цілями, змістом, формами, методами.

Освіта як результат розглядається в двох аспектах: у плані результату системи, фіксованого у формі стандарту і в плані самої людини, яка пройшла навчання у певній освітній системі.

У іншому плані результатом освіти є сама людина, її досвід як сукупність сформованих особистісних якостей, знань та умінь, що дозволяє їй адекватно діяти в динамічних умовах життя. Результатом освіти цього плану є освіченість.

2. Поняття «система освіти»

Говорячи про освіту важливо знати, що всі освітні заклади підпорядковуються певній системі. Існуюча в Україні система освіти – це сукупність всіх навчальних та навчально-виховних закладів, які ведуть свою діяльність в сфері здобуття освіти, а також спеціалізуються на підготовці чи перепідготовці кадрів.

До системи освіти входять не лише заклади освіти, але й і різні науково-методичні установи та науково-виробничі підприємства, сюди ж можна включити державні й місцеві органи управління освітою, а також ті інстанції, які ведуть діяльність в сфері самоврядування в освітній галузі. Структура системи освіти доволі проста і зрозуміла. Складовими компонентами такої структури виступають дошкільна та позашкільна освіта, входить сюди також освіта загальна середня та професійно-технічна, не оминають увагою вищу та післядипломну освіту, а також аспірантуру та докторантуру. Нарівні з іншими видами до структури системи освіти входить і самоосвіта.

Види освіти

Особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом **формальної, неформальної та інформальної** освіти. Держава визнає ці види освіти, створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, а також заохочує до здобуття освіти всіх видів.

Формальна освіта - це освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою.

Неформальна освіта - це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій

за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій.

Інформальна освіта (самоосвіта) - це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям.

3. *Форми здобуття освіти.*

Особа має право здобувати освіту в різних формах або поєднуючи їх.

Основними формами здобуття освіти є:

✓ **інституційна** (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева).

Очна (денна, вечірня) форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, що передбачає їх безпосередню участь в освітньому процесі.

Заочна форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів освіти шляхом поєднання очної форми освіти під час короткочасних сесій і самостійного оволодіння освітньою програмою у проміжку між ними.

Дистанційна форма здобуття освіти - це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Мережева форма здобуття освіти - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою відбувається за участю різних суб'єктів освітньої діяльності, що взаємодіють між собою на договірних засадах.

✓ **індивідуальна** (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві));

Екстернатна форма здобуття освіти (екстернат) - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, за яким освітня програма повністю засвоюється здобувачем самостійно, а оцінювання результатів навчання та присудження освітньої кваліфікації здійснюються відповідно до законодавства.

Сімейна (домашня) форма здобуття освіти - це спосіб організації освітнього процесу дітей самостійно їхніми батьками для здобуття формальної (дошкільної, повної загальної середньої) та/або неформальної освіти. Відповідальність за здобуття освіти дітьми на рівні не нижче стандартів освіти несуть батьки. Оцінювання результатів навчання та присудження освітніх кваліфікацій здійснюються відповідно до законодавства.

Педагогічний патронаж - це спосіб організації освітнього процесу педагогічними працівниками, що передбачає забезпечення ними засвоєння освітньої

програми здобувачем освіти, який за психофізичним станом або з інших причин, визначених законодавством, зокрема з метою забезпечення доступності здобуття освіти, потребує такої форми.

Здобуття освіти на робочому місці - це спосіб організації навчання здобувачів освіти, завдяки якому оволодіння освітньою програмою (як правило, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти) відбувається на виробництві шляхом практичного навчання, участі у виконанні трудових обов'язків і завдань під керівництвом фахівців-практиків, залучених до освітнього процесу.

✓ **дуальна** – це спосіб здобуття освіти, що передбачає поєднання навчання осіб у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації, як правило, на основі договору.

Невід'ємними складниками системи освіти є:

- ✓ дошкільна освіта;
- ✓ повна загальна середня освіта;
- ✓ позашкільна освіта;
- ✓ спеціалізована освіта;
- ✓ професійна (професійно-технічна) освіта;
- ✓ фахова передвища освіта;
- ✓ вища освіта;
- ✓ освіта дорослих, у тому числі післядипломна освіта.

Дошкільна освіта

Метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок.

Діти старшого дошкільного віку обов'язково охоплюються дошкільною освітою відповідно до стандарту дошкільної освіти.

Відповідальність за здобуття дітьми дошкільної освіти несуть батьки.

Батьки самостійно обирають способи та форми, якими забезпечують реалізацію права дітей на дошкільну освіту.

Повна загальна середня освіта

Метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності.

Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність;
- навчання впродовж життя;
- громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей;
- культурна компетентність;
- підприємливість та фінансова грамотність;

Спільними для всіх компетентностей є такі вміння: читання з розумінням, вміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми.

Повна загальна середня освіта в Україні є **обов'язковою** і здобувається в інституційних або індивідуальних формах, визначених законодавством, як правило, в закладах освіти.

Повна загальна середня освіта має **три рівні освіти:**

- початкова освіта тривалістю чотири роки;
- базова середня освіта тривалістю п'ять років;
- профільна середня освіта тривалістю три роки.

Початкова, базова середня і профільна середня освіта можуть здобуватися в окремих закладах освіти або у структурних підрозділах однієї юридичної особи (закладу освіти).

Початкова освіта здобувається, як правило, з шести років. Діти, яким на початок навчального року виповнилося сім років, повинні розпочинати здобуття початкової освіти цього ж навчального року.

Особи з особливими освітніми потребами можуть розпочинати здобуття початкової освіти з іншого віку, а тривалість здобуття ними початкової та базової середньої освіти може бути подовжена з доповненням освітньої програми корекційно-розвитковим складником. Особливості здобуття такими особами повної загальної середньої освіти визначаються спеціальним законом.

Здобуття профільної середньої освіти передбачає два спрямування:

академічне - профільне навчання на основі поєднання змісту освіти, визначеного стандартом профільної середньої освіти, і поглибленого вивчення окремих предметів з урахуванням здібностей та освітніх потреб здобувачів освіти з орієнтацією на продовження навчання на вищих рівнях освіти;

професійне - орієнтоване на ринок праці профільне навчання на основі поєднання змісту освіти, визначеного стандартом профільної середньої освіти, та професійно орієнтованого підходу до навчання з урахуванням здібностей і потреб учнів.

Позашкільна освіта

Метою позашкільної освіти є розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності.

Позашкільна освіта може здобуватися одночасно із здобуттям дошкільної, повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти. Компетентності, здобуті за програмами позашкільної освіти, можуть враховуватися та визнаватися на відповідному рівні освіти.

Професійна (професійно-технічна) освіта

Метою професійної (професійно-технічної) освіти є формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності і перспектив кар'єрного зростання впродовж життя.

Професійна (професійно-технічна) освіта здобувається на основі базової або повної загальної середньої освіти. Здобуття професійної (професійно-технічної) освіти на основі базової середньої освіти здійснюється з одночасним здобуттям профільної середньої освіти та отриманням відповідного документа про повну загальну середню освіту.

Фахова передвища освіта

Фахова передвища освіта спрямована на формування та розвиток освітньої кваліфікації, що підтверджує здатність особи до виконання типових спеціалізованих завдань у певній галузі професійної діяльності, пов'язаних з виконанням виробничих завдань підвищеної складності та/або здійсненням обмежених управлінських функцій, що характеризуються певною невизначеністю умов та потребують застосування положень і методів відповідної науки, і завершується здобуттям відповідної освітньої та/або професійної кваліфікації.

Фахова передвища освіта здобувається на основі повної або базової середньої освіти. Здобуття фахової передвищої освіти на основі базової середньої освіти

здійснюється з одночасним здобуттям повної загальної середньої освіти та отриманням відповідного документа про повну загальну середню освіту.

Вища освіта

Метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань.

Вища освіта здобувається на основі повної загальної середньої освіти.

Ступені вищої освіти:

- 1) молодший бакалавр;
- 2) бакалавр;
- 3) магістр;
- 4) доктор філософії/доктор мистецтва;
- 5) доктор наук.

Освіта дорослих, що є складовою освіти впродовж життя, спрямована на реалізацію права кожної повнолітньої особи на безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки.

Складниками освіти дорослих є:

- післядипломна освіта;
- професійне навчання працівників;
- курси перепідготовки та/або підвищення кваліфікації;
- безперервний професійний розвиток;
- будь-які інші складники, що передбачені законодавством, запропоновані суб'єктом освітньої діяльності або самостійно визначені особою.

Післядипломна освіта передбачає набуття нових та вдосконалення раніше набутих компетентностей на основі здобутої вищої, професійної (професійно-технічної) або фахової передвищої освіти та практичного досвіду.

Післядипломна освіта включає:

- спеціалізацію - профільну спеціалізовану підготовку з метою набуття особою здатності виконувати завдання та обов'язки, що мають особливості в межах спеціальності;
- перепідготовку - освіту дорослих, спрямовану на професійне навчання з метою оволодіння іншою (іншими) професією (професіями);
- підвищення кваліфікації - набуття особою нових та/або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань;
- стажування - набуття особою практичного досвіду виконання завдань та обов'язків у певній професійній діяльності або галузі знань.

Спеціалізована освіта

Спеціалізована освіта - це освіта мистецького, спортивного, військового чи наукового спрямування, яка може здобуватися в рамках формальної, неформальної, інформальної освіти, спрямована на здобуття компетентностей у відповідній сфері професійної діяльності під час навчання у безперервному інтегрованому освітньому процесі на кількох або всіх рівнях освіти та потребує раннього виявлення і розвитку індивідуальних здібностей.

3. Зміст освіти.

Зміст освіти – система наукових знань, умінь і навичок, оволодіння якими забезпечує всебічний розвиток розумових і фізичних здібностей учнів, формування їх світогляду, моралі та поведінки, підготовку до суспільного життя, до праці.

Зміст освіти полягає у забезпеченні передання та засвоєння підростаючим поколінням досвіду старших поколінь, змісту соціальної культури з метою його розвитку. Цей досвід охоплює:

- ✓ знання про природу, суспільство, техніку і способи мислення;
- ✓ досвід здійснення відомих способів діяльності, що втілюються разом зі знаннями в уміннях і навичках особистості, яка засвоїла цей досвід;
- ✓ досвід творчої, пошукової діяльності щодо вирішення нових проблем, які постають перед суспільством, які потребують самостійного перетворення раніше засвоєних знань і умінь у нових ситуаціях, формування нових способів діяльності на основі вже відомих;
- ✓ досвід ціннісного ставлення до об'єктів або засобів діяльності людини, його вияв у ставленні до навколишнього світу, інших людей.

Зміст освіти повинен відповідати соціальному замовленню суспільства (завданням всебічного розвитку людини), забезпечувати високу наукову і практичну значущість навчального матеріалу.

Він має враховувати реальні можливості процесу навчання (закономірності, принципи, методи, організаційні форми, рівень загального розвитку школярів, стан навчально-методичної та матеріальної бази школи), забезпечувати соціально детерміновану єдність у конструюванні та реалізації змісту освіти з позиції навчальних предметів, що вивчаються в школі.

4. Завдання та принципи побудови системи середньої освіти в Україні

Освіта є основою інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку кожного суспільства.

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових та фізичних здібностей, виховання моральності. Освіта покликана формувати громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачувати на цій основі творчий, інтелектуальний, культурний потенціал народу, забезпечувати народне господарство кваліфікованими фахівцями.

Закон України «Про освіту» (ст. 3) гарантує громадянам України право на безкоштовну освіту в усіх державних навчальних закладах незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду і характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання та інших обставин. Це право забезпечується:

- розгалуженою мережею закладів освіти державної та інших форм власності, наукових установ;
- відкритим характером закладів освіти, створенням умов для вибору профілю навчання і виховання відповідно до здібностей, інтересів громадянина;
- різними формами навчання.

Засадами державної політики у сфері освіти та принципами освітньої діяльності є:

- людиноцентризм;
- верховенство права;
- забезпечення якості освіти та якості освітньої діяльності;
- забезпечення рівного доступу до освіти без дискримінації за будь-якими ознаками, у тому числі за ознакою інвалідності;
- розвиток інклюзивного освітнього середовища, у тому числі у закладах освіти, найбільш доступних і наближених до місця проживання осіб з особливими освітніми потребами;
- науковий характер освіти;
- різноманітність освіти;
- цілісність і наступність системи освіти;
- прозорість і публічність прийняття та виконання управлінських рішень;
- відповідальність і підзвітність органів управління освітою та закладів освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності перед суспільством;
- інтеграція з ринком праці;
- нерозривний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, національними традиціями;

- свобода у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми, закладу освіти, інших суб'єктів освітньої діяльності;
- академічна добросесність;
- академічна свобода;
- фінансова, академічна, кадрова та організаційна автономія закладів освіти у межах, визначених законом;
- гуманізм;
- демократизм;
- єдність навчання, виховання та розвитку;
- виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій;
- формування усвідомленої потреби в дотриманні Конституції та законів України, нетерпимості до їх порушення;
- формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності, фізичного або психологічного насильства, а також до дискримінації за будь-якими ознаками;
- формування громадянської культури та культури демократії;
- формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля;
- невторчання політичних партій в освітній процес;
- невторчання релігійних організацій в освітній процес;
- різнобічність та збалансованість інформації щодо політичних, світоглядних та релігійних питань;
- сприяння навчанню впродовж життя;
- інтеграція у міжнародний освітній та науковий простір;
- нетерпимість до проявів корупції та хабарництва;
- доступність для кожного громадянина всіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою.